

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

HANS KAU:

**AF DE KLOGE MÆNDS OG
KONERS SAGA**

JENS KUDSK - JØRGEN BIRKEBÆK
ANN' TRØGLBORG - SØREN SILLESTHO'ED

KULTURBILLEDER FRA DEN JYDSKE HEDE

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF
DANSK MEDICINSK-HISTORISK SELSKAB OG DEN GREVELIGE
HJELMSTIERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE

4. SØREN SILLESTHO'ED.

Ude i Give Sogn paa den jydsk Hede, 3 Mil nordvest for Vejle, ligger sydligst i Sognet, ned mod Omme Aa, en lille Landsby, eller rettere en spredt Samling af Gaarde og Huse (thi egentlige Landsbyer findes ikke paa Heden), som kaldes Sillesthoved. Her fødtes, levede og virkede i forrige Aarhundrede én af Vejle Vesteregns mangfoldige »kloge Mænd«, Søren Pedersen eller »Søren Sillestho'ed«, som han almindelig kaldtes efter sit Hjemsted.

Søren Sillestho'ed nød i sin Tid et vældigt Ry for sin Klogskab. Folk kom til ham helt ude fra Vesterhavet. Gamle Christen Hansen Møller i Hedeby fortæller, at han har vist mange Mennesker Vej til den kloge Mand. De kom kørende med syge Folk, der var saa elendige, at man maatte sidde og holde paa dem i Vognen; men naar de havde været hos Søren Sillestho'ed, var de blevne som helt nye Mennesker. Ogsaa inde fra Østeregnet kom man til ham. En Mand, som boer i den østlige Del af Farre har fortalt, at i de første Aar, han boede der, kom der stadig Vogne ad Vejen, der gaar forbi hans Hus, som skulde til Søren Sillestho'ed. Befolkningen derinde i den fede Østeregn ser ellers med lidt Overlegenhed paa

os fattige Hedeboer og generer sig ikke for at »grine« lidt ad os; men naar noget var bleven forhekset eller forgjort for dem, maatte de lige godt ud i den oversete Vesteregn at søge Raad. Den Dag, Søren Sillestho'ed døde, holdt der 27 Vogne i hans Gaard med Folk, der vilde konsulere ham, fortælles der: Det er maaske nok lidt overdrevent; men noget er der alligevel om det. Søren Sillestho'ed var en vældig berømt Mand.

I sin nærmeste Omegn var han ene Hane i Kurven. Man søgte til ham eller hentede ham, naarsomhelst der var noget i Vejen enten med Folk eller Fæ; thi han var naturligvis ligesom de andre kloge Mænd baade Menneskelæge og Dyrlæge. Studerede Læger fandtes der ingen af i flere Miles Afstand. Det var først mod Slutningen af hans Liv, at der blev ansat en Distriktslæge i Nabosognet Givskud. Men lad os sige det rent ud, Befolkningen havde langt større Tillid til Søren Sillestho'eds Kunst end til de nymodens Læger. Der var en Gang en af den Slags, der prøvede paa at udøve Lægepraksis fra Anneksgaarden i Give, men han maatte snart fortrække. Der var ingen Marked for ham saa nær ved en Mand som Søren Sillestho'ed.

Søren Pedersen blev født paa den nordøstligste Gaard i Sillesthoved. Hans Fødselsdag findes ikke i Kirkebogen, men han er døbt Kristi Himmelfartsdag 1814, saa han maa vel være født en Gang i Foraaet bemeldte Aarstal. Hans Forældre var Gaardmand Peder Christensen og Hustru Maren Christensdatter. Fødegaarden havde sagtens været i Slægtens Eje langt tilbage og er gaaet i Arv fra Fader til Søn, som det jo er almindelig i den jyske Bondestand.

Sin Skolegang har Søren Sillestho'ed uden Tvivl

faaet hos Degnen eller Skoleholderen i Give. De to Sogne Nykirke og Give udgjorde den Gang et Pastorat med Præstegaard i Øster-Nykirke og har formodentlig haft en fælles Degn, der har boet i Hovedsognet; men saa har der sikkert været en »Skoleholder« i Give Sogn. Han blev konfirmeret i Foraaret 1829. Nogen Dom om hans »Sædelighed« og »Kundskaber« findes ikke antegnet ved hans Konfirmation, i al Fald ikke i Contraministerialbogen. I det hele forefindes Give Sogns ældre Kirkebøger i en lidt miserabel Forfatning.¹⁾

Om Søren Sillestho'ed har været ude at tjene som Dreng eller som Karl, kan jeg ikke oplyse. Det har han maaske dog nok; det skulde næsten være mærkelig andet. Men i bekræftende Fald har det næppe været udenfor Give Sogn, da han ingen Steder findes i Afgangs- eller Tilgangslisterne. Heller ikke har jeg kunnet faa opspurgt, om han har været Soldat.

I 26 Aars Alderen indtraadte han i Ægtestanden, idet han den 5. December 1840 holdt Bryllup i Give Kirke med Pigen Maren Nielsdatter, der var født i Give 1813, altsaa et Aarstid ældre end Brudgommen. Hun var iøvrigt en Datter af Aftægtsmand Niels Egeskov samme Sted. Begge Brudefolkene var vaccinerede af Pastor Jørgensen i Ringive (1800—18), tilføjer Kirkebogen. Samme Pastor Jørgensen synes at have været Egnens Vaccinator i disse Aar.

Samtidig med Brylluppet, maaske lidt før eller senere, har Søren Sillestho'ed sagtens overtaget sin Fødegaard, medens Forældrene er gaaet paa Aftægt. De døde begge i Aaret 1857. Maren Christensdatter d. 31. Marts, 78 Aar gl., og Peder Christensen d. 10. August, 88 Aar gammel.

¹⁾ I Hovedministerialbogen, som jeg senere har haft fat i, staar der: »Kundskab og Opførsel god.«

Søren Sillestho'ed var altsaa »klog Mand«, og det havde hans Fader Peder Christensen eller »Pejr Sillestho'ed«, som han gjerne kaldtes, ogsaa været. Klogskaben var altsaa her som saa ofte gaaet i Arv fra Fader til Søn. Om den har strakt sig længer tilbage i Slægten, ved jeg ikke. Pejr Sillestho'ed havde flere Børn end Søren, men ingen af dem gav sig af med Lægekunst. Søren arvede »Bøgerne« og fortsatte Faderens Virksomhed. Blandt Bøgerne har der selvfølgelig været en »Cyprianus«. »Ja, de waa der« — har en Slægtning af Søren sagt — »den haar a jo hoer saa møj om.«

De gamle vil paastaa, at Pejr Sillestho'ed paa langt nær var Sønnens Mester i Klogskab, men det kan man nu ikke tage Notits af. Saadan hedder det altid. De ældre skal altid være klogere end de yngre. Disciplen maa ikke være over Mesteren.

Saalænge den gamle Pejr Sillestho'ed levede, var han vel nok den, Folk fortrinsvis tyede til, medens Søren var hans Amanuensis. Men under sit lange Samliv med Faderen havde Sønnen jo god Lejlighed til at aflure den gamle Kunsten, og han forsømte ikke Lejligheden.

Det er en bekjendt Sag, hedder det i nogle Optegnelser fra Søren Sillestho'eds Samtid om gamle Sager, som jeg har haft til Laans, at Give Sogn har været Hjemstedet for en talrig Stab af Hekse. Der var ikke blot en Erkeheks, men tillige en Mængde Underheks. Erkeheksen hed Maren Huus og boede i en lille forfalden Hytte paa Give Hede, syd for Byen. Hun havde ret et uhyggeligt Ansigt. Det var fuldstændig øversaaet med Ar som efter Brandsaar, og saa havde hun et Par graagrønne, glansløse, stikkende Øjne. Den, som en Gang havde set ind i hendes onde Øjne,

skulde nok saa vidt muligt søge at undgaa at komme i hendes Nærhed. Hun var til almindelig Skræk for Egnens Folk og da i Særdeleshed for Børnene. Det var den almindelige Mening, at hun i det mindste én Gang om Aaret skulde have Luft for sin Ondskab.

Med denne Erkeheks og hendes talrige Brødre og Søstre og deres onde Gjerninger førte Søren Sillestho'ed en udholdende Kamp hele sit Liv igjennem, kan man vel næsten sige.

Erkeheksen havde han arvet efter sin Fader. Det var nok egentlig Pejrs Sillestho'ed, der havde skaffet hende omtalte grimme Ar. Der fortælles nemlig, at hun ikke altid havde været saa »arret« i Ansigtet. Men en Gang hun havde øvet sine sorte Kunster paa en Mands Kvæg, havde man søgt Raad hos Pejrs Sillestho'ed, og han havde ikke alene helbredet Kvæget men ogsaa taget sig af Heksen. En Dag, da han var hos Manden for at se Kvæget tilgode, tog han Mælken af de syge Køer, kom det i en Potte og kastede det hele ind i en gloende Bagerovn. Ovnens skoldede Mælken men Mælken skoldede atter Heksen, og hun maatte ligge i lang Tid i stor Vaande. Da ingen Midler kunde lindre hendes Smerter, maatte hun, hvor nødvendig hun end vilde, have Bud efter Pejrs Sillestho'ed. Han sagde til hende, at dersom hun kunde have ladet andre deres være i Fred, kunde hun have været alt dette foruden, og at hun vel nu havde faaet nok denne Gang, saa hun kunde huske det for det første. Iøvrigt tilføjede han, at han skulde se hvad han kunde gøre. Heksen blev for saa vidt helbredet; men Arrene efter Brandsaarene beholdt hun over hele Kroppen til sin Dødsdag.

Samme Heks havde en Datter, som en Del Aar senere tjente i Vester-Elkjær i Ringive Sogn. Det var

en daarlig Pige, der ikke passede sine Ting, og som derfor ofte blev irettesat baade af sin Husbonde og Madmoder. Men det syntes hun naturligvis ikke om og besluttede at hævne sig. En Dag kom hun tilbage fra et Besøg hos sin Moder, og havde da nogle Kager eller Kringler med, som hun uddelte til Manden og Konen og Børnene. Nogen Tid efter at de havde sat Kagerne til Livs, blev de syge. Og da det var almindeligt i de Tider, at naar Folk tog noget ved, skulde de aarelades, saa begyndte de at tale om, at det var vist bedst, at de fik sig »ladt«. Pigen styrkede dem af al Kraft i dette Forsæt; men da dette var sket, saa blev de først rigtig daarlige. Om de har henvendt sig til en rigtig Læge, ved jeg ikke; men det er rimeligst, at de ikke har gjort det; thi det var yderst sjældent, at Folk den Gang søgte en Læge; men derimod ved jeg, at de henvendte sig til Søren Sillestho'ed. Den gamle Pejr Sillestho'ed var den Gang død. Da Søren fik at vide, at de var bleven aareladt, udtalte han, at det var meget uheldigt; thi naar der var tappet Blod af dem, var han bange for, at han ikke kunde kurere dem. Men han vilde jo da forsøge sin Kunst. I Morgen ved den Tid Solen staa op, vil der komme et Kvindfolk, sagde han, og hun vil være barhovedet; hun har kun én Strømpe paa, den anden gaar hun og strikker paa; hun vil ind i Huset, men det maa I forhindre for enhver Pris. Derfor skal der staa en Mand parat i Gaarden, og naar hun kommer, skal han slaa hende ind i Ansigtet, saa Blodet følger efter Slaget, og da maa samme Mand passe paa at opsamle Blodet i hendes Forklæde.

Næste Morgen ved den anførte Tid kommer Pigens Moder, og hun saa ud, som kunde der have været

Bud efter hende paa en mindre lempelig Maade. Hun havde bart Hoved, Haaret strittede i Vejret og hang omkring til alle Sider, Fraaden stod hende om Munden, paa det ene Ben havde hun en Strømpe, men det andet Ben var bart, medens hun gik og strikkede paa en Strømpe. Da hun nu kommer ind i Gaarden, staar der en Mand ved Hushjørnet med et stort Slagtræ i Hænderne, hvormed han gav hende et ordentlig Slag lige i Ansigtet, saa Blodet stod efter. Men hun var ikke sen til at faa Forklædet op for Ansigtet for at opsamle Blodet. Om det lykkedes hende at faa alt Blodet opsamlet, ved jeg ikke; men Manden og Heksen førte en drabelig Kamp derom. Resultatet blev imidlertid, at de syge blev ikke synderlig bedre, og de døde efterhaanden alle inden Aar og Dag saa nær som en lille Pige, der ikke havde spist af Kagerne, da hun var spædt Barn endnu.

Det lykkedes altsaa ikke her at overvinde Heksen; men det var ikke Søren Sillestho'eds Skyld. Det skyldtes alene den angribende Mand, der ikke rigtig var paa sin Post.

En anden Gang var man heldigere. Maren Huus havde til Nabo en gammel Bødker ved Navn »Stoffer« (Kristoffer). Samme Stoffer var Enkemand og havde en voksen Datter hjemme hos sig. En Dag, Stoffer var hjemmefra, havde Heksen været der med et eller andet, hun havde laant. Hvad det var, husker jeg ikke, men jeg tror næsten, det var et Stykke Brød. Pigen havde da spist noget af dette, ligesom hendes Fader kommer ind ad Døren. Pludselig blev hun saa underlig, hun gav sig til at løbe rundt i Stuen, og da den kun var lille, vendte hun al Ting over Ende derinde. Faderen tumlede med hende og fik hende omsider med stort Besvær udenfor. Men i

Stedet for at løbe ligeud, gav hun sig til at løbe i en Cirkelbue, og saadan blev hun ved at løbe, til Tungen hængte hende ud af Halsen. Dersom Du vil vide, min Læser, hvor stor Cirkelbuen var, kan jeg ogsaa oplyse Dig dette. Dens Radius var hverken mere eller mindre end 12 Favne.

Faderen kunde nok indse, at dersom hun skulde vedblive at løbe ret længe paa den Maade, saa var det Livet om at gøre. Han rendte, eller vel rettere gik, thi han var som anført en gammel Mand, hen til Søren Sillestho'ed, der boede en god Fjerdingvej derfra. Han traf godt nok den kloge Mand hjemme, og denne gav ham noget i en lille Flaske, som han hurtigst muligt skulde tulle i Datteren. Da den gamle kom hjem, løb hun endnu, men da var der kommen en Mand til, som havde set hende løbe derude, og som var gaaet hen for at se, hvad dette her skulde betyde. Nu hjalp de hinanden med at holde hende, medens de fyldte den medbragte Medicin i hende. Og det var i Sandhed paa høje Tid; thi da hun havde faaet Medicinen, sank hun sammen mellem Hænderne paa dem, og det var knapt nok, at de kunde se, at hun aandede. Da de havde faaet hende bragt i Seng og en lille Tid var gaaet, gik Stoffer atter hen til Søren Sillestho'ed for at faa at vide, hvad han yderligere skulde gøre. Søren sagde til ham, at han skulde faa Udøveren af denne onde Handling at se. I Nat Klokkeren 12 vilde der komme én til det og det nærmere betegnede Vindue, og vedkommende vilde tage Vinduet fra for at komme ind; men det maatte paa ingen mulige Maader ske; thi saa vilde det blive den samme Historie med Pigen igen. Som sagt, saa skete det: Klokkeren 12 om Natten kom Maren Huus til det nærmere betegnede Vindue,

tog det fra og vilde have været ind. Men Stoffer var paa sin Post, og hun blev forhindret i sit Forehavende.

Stoffers Datter blev rask igen og fik ikke anden Mén af sin Forhekselse, end at hun var træt og havde ondt i Lemmerne de første Dage efter. Og det kan man jo nok forstaa efter en saadan Løbetur.

Ja, det er kun et Par Eksempler paa den Krambolage, Søren Sillestho'ed havde med Maren Huus. Langt om længe flyttede Erkeheksen helt bort fra Give Sogn. Om det var Søren Sillestho'ed, der fordrev hende, skal jeg lade være usagt. Og da nogle Aar senere den værste af Underheksene døde, linnede det svært for Søren. Men noget Mudder vedblev der stadig at være.

Christen Hansens Faar i Hedeby blev syge. Hvad de fejlede, er ikke nemt at sige, men de sygnede hen og gik til, det ene efter det andet. Saa henvendte Christen Hansen sig til Søren Sillestho'ed og forklarede ham Sammenhængen. »Der æ jen, der besøger Di Faarsti«, sagde Søren. Han vidste nok, hvem det var, men han vilde ikke sige det; men det var naturligvis en Heks. Han vil komme i Morgen tidlig Kl. 3, sagde Søren, men Du maa sørge for, at han ikke kommer ind til Faarene. Christen Hansen lukkede omhyggeligt af for Faarene, og næste Morgen stod han tidlig op. Ganske rigtigt, Heksen kom og styrede sin Gang lige mod Faarestien; men da den var lukket af, gjorde han sig et Ærinde ind til Christen Hansen. »Der skulde vel ikke være kommen fremmede Faar til Dine«, sagde han lumskelig til Christen Hansen. »Nej«, svarede Christen Hansen, »det er der ikke«. »Er Du nu ogsaa sikker paa det«, sagde Heksen — »skal vi ikke gaa over at se?« »Nej«,

sagde Christen Hansen, »det ved jeg aldeles bestemt«. Han vilde jo ikke have Heksen ind i Faarestien, og denne maatte nu gaa bort med uforrettet Sag.

Iøvrigt havde Søren Sillestho'ed givet Christen Hansen det Raad, at han skulde tage en Skaal med sorte Kommen i og lade Faarene lade deres Vand derpaa og derefter give Faarene Blandingen. Som sagt, saa gjort. Faarene kom sig.

Om det var den samme Heks eller en anden, der var paa Spil, er ikke saa godt at sige, men Hans Peders Faar i »æ Villeré« eller »Gjellinggaard«, som lyder pænere, blev en Gang helt »towwele«, de »dansede aa sprang i æ Vejer«. Man hentede saa Søren Sillestho'ed, og Hans Peders Faar »fik djer Forstaaend igjen.«

Mads Munkholms Svin dansede ogsaa og vilde springe op ad Væggene, og Laust Naerskov havde en lignende Historie med sine Faar. »De gik i æ Rund aa bløw vé aa gaa i æ Rund«. Begge Steder klarede Søren Sillestho'ed Ærterne.

Laust Fuglsang i Farre var ogsaa bleven forhekset. Hans Sygdom bestod i, at han gik og gabede og gabede i det uendelige, saa det ligefrem knagede i Kæbebenene paa ham. Kun naar han opholdt sig i sin Kostald, havde han nogenlunde Fred for den frygtelige Gaben. Men der kunde han jo ikke være altid. Han søgte Dr. Købke i Ris, men denne kunde ikke hjælpe ham. Han lo og sagde: »Det maa s'gu være ubehageligt for Kjæbebenene«. Det var al den Trøst, Laust fik.

Imidlertid blev det værre og værre med Laust's Gaben. Han slugte saa megen Vind, at han blev helt tykmavet, men ellers lignede han »Døden fra Lybæk« og hans Tilstand var uudholdelig. Folk

raadede ham indstændig til, at han skulde prøve Søren Sillestho'ed. Med stort Besvær fik man ham stablet paa en Hest, men man havde ligefrem Betænelighed ved at lade den haardt angrebne Mand drage ene af Sted. Da Søren Sillestho'ed saa ham, sagde han: »Hvad mon de no er for en jen, dæ haaer si Faanywwels aa faa Dej te saanen aa gaa aa gaaw?« Naturligvis vidste han nok, hvem Heksen var, men Laust Fulgsang vilde ikke spørge ham om det; thi han vidste det godt selv. Jeg ved det ogsaa, men jeg tør ikke fortælle det, for Heksen lever endnu.

Naa, Søren tog Laust Fuglsang under Behandling. Han strøede »noget« i Hovedet paa ham og tog i det hele hans Hoved under Behandling, har naturligvis ogsaa sagt noget. Laust blev øjeblikkelig som et nyt Menneske og vendte strunk og rask tilbage paa sin Ganger til stor Forundring for sin Familie. Endnu samme Eftermiddag tog han fat paa sit vante Arbejde. Henad Aften kom hans Datter, der var ude at tjene, hjem for at se til sin Fader, som hun vidste var dødssyg. Hun turde ikke gaa lige ind til ham, men sneg sig ind i Spisekammeret til sin Moder og spurgte bekymret til Faderens Befindende. »Aa«, svarede Moderen, »han er helt kommen sig og er ude ved sit Arbejde.

»Ja vaa Laust Fuglsang et kommen té Søren Sillestho'ed, saa wa han gawwen te faa læng sien«, siger Folk, som har opelvet den Historie.

Bemeldte Heks var baade nu og da paa Spil hos Laust Fuglsang. Det er nu ikke rart at have en Heks til Nabo. En Dag kom han saaledes derover og gik ind i Kostalden til Laust. Her gav han sig til at stryge med Haanden frem og tilbage paa Ryggen af en Ko, som om han vilde taksere den. Det var

Laust Fuglsang bedste Ko — »saa møj en Asen te aa gi Mjælk«. Men fra det Øjeblik vilde den ikke give en Draabe fra sig. Laust gik saa over til Søren Sillestho'ed og fik Raad, og Koen kom til at give Mælk igen som sædvanlig. Søren vidste naturligvis godt, hvem Heksen var, og for at advare Laust mod Gentagelser, sagde han: Der vil komme en Mand i Morgen paa den og den Tid, og han vil gøre sig et mærkeligt Ærinde, som er det rene Paafund, og ham skal Du vogte Dig for at tage for godt imod. Heksen kom ganske rigtig og spurgte, om Christen Johnsen var hjemme. Det var Laust's Nabo. Men det var jo et mærkeligt Ærinde; thi Heksen boede selv ligesaa nær eller nærmere ved Christen Johnsen end Laust Fuglsang gjorde, og det havde været meget rimeligere, om han var gaaet direkte til Christen Johnsen selv. Men her skulde jo have været lavet Kunster. Laust Fuglsangs Kone, som tog imod Heksen, gav ham et kort og afvisende Svar: »Ih, men hvi kommer Du her om det, Du kan jo selv gaa over at se a«. Heksen fortrak og fik ikke Lejlighed til at gøre ondt hos Laust Fuglsang den Dag.

Til at stille løbske Heste var Søren Sillestho'ed ogsaa en Mester. »Han bandt dem, saa de gik rundt paa Stedet.« Hans Opskrift desangaaende lød saaledes: Man stiller sig saadan, at Hestene ses mellem Ørerne, og da siges: Gud styr Mand, Fanden styr Heste. Endvidere er at bemærke, at Ordene uden i yderste Fare skal siges meget langsomt, ellers standses Hestene for hurtigt, hvad de skal have meget ondt af. Den Mand, der meddelte mig Opskriften, føjede til: »De passer, A haar sjæl prøvvet et«.

Men nu maa man endelig ikke tro, at hele Søren Sillestho'eds Virksomhed gik ud paa at kurere for

Hekseri. Ganske vist har en gammel Kone sagt, og det ikke med Urette, at naar enten Folk eller Fæ i gamle Dage fejlede noget, var de jo snart altid forheksede. Men Folk kunde dog ogsaa den Gang blive syge, uden at det var Heksene, der var paa Spil. Og mod saadanne Sygdomme anvendte Søren naturlige Lægemedler, selv om »Cyprianus« ogsaa blev taget med paa Raad. Der skulde jo gerne noget overnaturligt med, naar det rigtigt skulde blive til noget.

Medicinen, han brugte til sine Kure, tilberedte Søren selv ligesom andre kloge Mænd af Markens Urter. Men til hans Laboratorium fik ingen uvedkommende Adgang. Hvilke Urter, han brugte, er ikke saa godt at sige. Folk har dog lagt Mærke til, at han ofte anvendte »swot Kommen«, som vi ovenfor har haft Lejlighed til at nævne, og »guel Kokhoe«, hvis botaniske Navn er »Arnicamontana« (Bjerg Volverlej), og som vokser særlig i Jylland paa Bakker, Heder, høje Eng og lignende Steder. Begge Dele anvendes i Medicinen den Dag i Dag.

Christen Hansens Døtre i Hedeby fik Gulsot, og de var ikke forheksede. Man henvendte sig til Søren Sillestho'ed. Han beordrede, at de skulde have gult Mos, der var skrabet af en Tagsten, i Mælk. Men vel at mærke, Mosset skulde være skrabet af en Kirke-Tagsten. De kom sig hurtigt.

Gjedding i Farre Mølle havde ogsaa faaet Gulsot; men han vilde til at begynde med ikke have noget med Søren Sillestho'ed at gøre, skønt han var hans Nabo. Gjedding var Candidatus philosophiæ. Han kunde Latin ligesom Holbergs Per Degn og følte sig naturligvis højt hævet over en »Kvaksalver« og søgte en akademisk uddannet Læge. Men om Forladelse,

det duede ikke, han maatte »gaa til Canossa« og hente Søren Sillestho'ed, ellers var han sikkert »gawwen te«. Nu kom han sig.

Jesper Nielsen i Sillesthoved havde faaet et Saar paa Benet, der aad sig ind, saa der gik Hul paa en Blodaare, hvilket skete, da »han gik aa gav æ Kré«. Der maatte straks Bud efter Søreu. Denne tog en Splint af en Simestol, dyppede den i Blodet og satte den ind paa sin Plads igen. Bagefter forbandt han Saaret, og det kom sig fuldstændigt.

»Marie Sognfowr« i Lindeballe havde som Barn »St. Veits Dans«. Man søgte Søren Sillestho'ed, hvilket var saa meget rimeligere, som han var hendes Farbroder. Han brugte her Midlet fra Casper Johannes Boye's Digt: »Kirkeklokken i Farum«:

»Jo«, svared han, »den Rust, som man kan gnide
Af Kirkeklokken just ved Midnatstid,
Helbreder ganske vist, det fik jeg vide
Igaar, og derfor skyndte jeg mig hid.«

Hun skulde tage Kirkeklokke-Rusten i Mælk, og han beordrede, at Rusten skulde tages af Klokke-knebelen, der var af Jern. Den Rust kunde nemlig ikke være giftig, hvad derimod kunde være Tilfældet med den, der sad paa Malm.

»Men de blew længer aa wa'er« med Marie, og hun maatte søge til en »rigtig Doktor«, der imidlertid havde al sin Kunst behov for at kurere hende.

Her var Søren Sillestho'ed altsaa ikke heldig. Men hvilken Læge har set alle sine Kure lykkes.

Thues Karl Per Mousten i Lindeballe fik Natild paa Halsen. Det sved saa fælt. Doktoren kaldte det »Helvedesild«, og gav Per noget at smøre med. Men Pinen blev nu dobbelt haard, og han kunde ikke

holde det ud. »Ka Do et gaa over te Søren Sillestho'ed, Thue«, sagde Per Mousten. Jo, det kunde Thue da gerne. Han mødte Søren udenfor Gaarden og forklarede ham Sammenhængen. »A véd kun jen Raae«, sagde Søren, »aa dersom de et ka hjælp, saa véd A et nowr«. Patienten skulde smøres med »Hyldesmør«. Den yderste grønne Bark skulde skrabes af en Hyldepind, og det Lag, der sad nærmest inde ved Veddet, skulde tages og kommes i en Pande sammen med Fløde, og det »Smør«, som derved udvikledes under Indflydelse af en stærk Ild, skulde Per smøres med. Han kom sig hurtigt.

Anders Jensens Kone i Farre havde faaet en uudholdelig Tandpine. Hun gik over til sin Nabo Søren Sillestho'ed og bad om Raad. Han svarede, at han kunde sætte hende det bort i tre Aar, men mere kunde han ikke indestaa for. Han gjorde ikke noget ved Tænderne, men hun kunde se, at han mimrede noget med Munden. Tandpinen gik bort og kom ikke igen i de 3 Aar, som han havde lovet. Men da de tre Aar var forbi, brød den igen ud med fornyet Kraft. Hun gik atter til Søren Sillestho'ed. Han prøvede igen sin Kunst, men var denne Gang ikke saa heldig som sidst. Det gik saa med Anders Jensens Kone, som det gaar med andre Koner, Tænderne smuldrede efterhaanden hen, hun maatte have dem trukken ud og en ny Mund indsat, og siden har hun ikke haft Tandpine.

En Gang kom der to Mænd kørende til Give Kro med en sindssyg Mand, der var saa rasende, at de to Mænd havde deres Nød med at holde ham. De blev lukket inde med den »gale Mand« i et lille Værelse ved Siden af Skænkestuen, og der blev sendt Bud efter Søren Sillestho'ed. Søren kom, og han

forlangte, at de to Mænd skulde gaa ud, han vilde være ene med Patienten. »Guj fri vos«, sagde Mændene, »han rywwer dæ ihjel«. Nej, de skulde blot gaa, Søren skulde nok klare den Sag. Hvad han gjorde ved Manden, se det fik jo ingen at vide, men Faktum er, at den ustyrlige Mand blev rolig, og Søren sagde til hans Ledsagere, at dersom han ikke var fuldstændig rask i Løbet af tre Dage, skulde de ikke komme til ham tiere. Manden vedblev at være rask.

Af lignende Sindssyge-Helbredelser, som Søren Sillestho'ed har udført, kunde der nævnes mange.

Gamle Kammerraad Krühlmann paa Givskov var en Dag gaaet ud i sin Mark. Her var mange store Grøfter og han vilde springe over en af dem. Det kom han imidlertid galt fra. Han fik det saadan i sin ene Hofte, at han ikke kunde gaa ud af Stedet. Man maatte køre ham hjem. »Skal vi ikke sende Bud efter Søren Sillestho'ed?« spurgte hans Kone. Nej, dette Tilbud afviste Krühlmann med Foragt; han vilde have en rigtig Doktor. Denne kom og beordrede varme Omslag og slige Ting, men det hjalp ikke. Krühlmann laa stadig i den voldsomste Pine og skreg af Smerte. Næste Dag faldt han tilføje og gav sit Minde til, at Søren Sillestho'ed, der saa omtrent var hans Nabo, maatte hentes. Søren gav sig til at stryge paa det syge Sted, og Krühlmann kom sig.

Søren Sillestho'ed synes i det hele at have været en dygtig Massør og med Held at have anvendt denne Kunst, der den Gang ikke var saa udviklet som nu.

Laust Nørskovs Pige havde faaet daarligt Ben og kunde ikke gaa. Hende kurerede Søren ogsaa ved Massage.

Et Ægtepar — henne i Hornstrup ved Vejle var det nok — havde et Par Børn, der pludselig havde

mistet Mælet, da de var et Par Aar gamle eller ved det Pas. Man søgte Lægehjælp baade her og der, bl. a. ogsaa hos den bekendte Dr. Boye paa Haughus ved Jelling, men al Lægeforstand stod stille. Saa var der nogle, der raadede Forældrene til at drage ud til Søren Sillestho'ed om Hjælp. Det gjorde de, og Søren tog med derhen. Han gav Børnene noget af sin Medicin, og hvad han ellers gjorde, fik ingen udenforstaaende at vide. Og han sagde til Forældrene, at hvis Børnene ikke kom til at tale i Løbet af tre Dage, skulde de ikke komme til ham tiere. En Dag, Moderen var nede i Kælderen for at skumme Mælk, hører hun til sin Forskrækkelse og Glæde, det ene af Børnene raabe: »Aa, Mor, giv os noget Mælk at drikke.« Børnene havde faaet deres Mæle igen, og Søren Sillestho'eds Ry blev endnu større, end det var i Forvejen.

Ja, det er kun en Række Eksempler fra Søren Sillestho'eds Praksis i den nærmeste Omegn. Hvis man havde Lejlighed til at søge videre ud i de Egne, hvor hans Virksomhed faldt — han havde saaledes en udstrakt Praksis i Egnen syd for Vejle, er der bleven fortalt — vilde man maaske faa endnu større Ting at vide.

I Modsætning til de fleste andre kloge Mænd var Søren Sillestho'ed en særdeles duelig Bonde. Han havde en Gaard paa henved et Par Hundrede Tønder Land med 8—10 Køer, noget Ungkvæg, et Par Heste og et Par Stude. Dette vil vel nok synes den, der ikke kender Vesteregnen, at være en tarvelig Besætning paa saa stort et Areal; men anderledes er Forholdene nu ikke derude, Jorden er mager, og en stor Del af den har vel ligget hen i Hede.

Søren Sillestho'ed drev sin Gaard mønsterværdigt

og var stadig paa Højde med sin Tid, hvad Landbruget angik. Han var af den Grund en holden Mand. »Klogskaben« derimod indbragte ham vist ikke synderligt. Han havde ingen bestemte Takster, men tog, hvad Folk gav ham. Meget ofte fik han slet ingen Ting. Det var ikke for Vindings Skyld, han praktiserede, men det var ham en Glæde at kunne være sine lidende Medmennesker til Hjælp.

Og han var tillige helt igennem en hæderlig, god og brav Mand, der var meget afholdt af sine Omgivelser. »Han kunde nok gøre godt, men ondt vilde han ikke gøre«, hedder det om ham. En Mand, der tjente som Dreng paa Gaarden, mens Søren var paa Aftægt, kan ikke nok som rose ham for hans Godhed og Hjælpsomhed. Drengen var noget spinkel og havde sin Møje med at styre Kreaturerne, især naar det var »Bissevejr«; men den gamle Søren Sillestho'ed stod ham trolig bi under Besværlighederne, trøstede ham og hjalp ham til at holde Modet oppe. Han kan derfor aldrig glemme ham.

Af Statur var Søren Stillestho'ed middelhøj, vel proportioneret, Skæg paa Hagen, ellers glatraget, en pæn Mand. Der var slet ikke noget aparte ved ham, hverken i Udseende eller Klædedragt, som der ellers tit var ved de kloge Mænd. Han var stille i sit Væsen, men kunde godt være lun, ikke Jyde for ingen Ting. En Dag kom der en Mand ind til ham og spurgte, om det var her der boede »en klog Mand«. »Ja, han er da et saa møj towwele«, svarede Søren med et lunt Smil.

Allerede en rum Tid før sin Død afstod Søren Sillestho'ed Gaarden til sin ældste Søn, Peder Sørensen, eller Pej'r Sillestho'ed, opkaldt efter hans Fader, og gik med sin Hustru paa Aftægt. Saa tidlig som i

1879 kaldes han i Kirkebogen for »Aftægtsmand«. Efter sin Hustrus Død bemeldte Aar forblev han stadig paa Gaarden, gik og hjalp til med, hvad han kunde, havde sit eget Værelse, hvor han drev sine medicinske Studier og modtog Patienter, men spiste sammen med Gaardens øvrige Folk.

Søren Sillestho'ed blev en meget gammel Mand. Men »vi skal astej omsier«, og det maatte Søren ogsaa. Han havde vist ellers alle Dage været en temmelig stærk Mand; men han laa et Par Maaneders Sygeleje tilsidst. Det var ham meget om at gøre at faa afhændet sine Bøger, inden han døde. Der var ingen af hans Børn, der egnede sig for Medicinen, og de brød sig derfor ikke om dem. Det var vel sagtens navnlig »Cyprianus«, der laa ham paa Sinde. Det er jo nemlig en gammel Mening, at et Menneske, der er i Besiddelse af denne Bog, kan ikke dø, inden han er bleven den ledig. Søren tilbød sin Brodersøn Per Porshus sine Bøger, men han vilde ikke have dem. Han tilbød ogsaa sin Dattersøn, daværende Gaardmand Søren Jensen i Sillesthoved, der var opkaldt efter ham, sine Skatte, men Søren Jensen vilde heller ikke have dem. Det lykkedes ham altsaa ikke at blive »Cyprianus« kvit, men — han døde alligevel.

Hans Død indtraf den 28. Juni 1893 i hans Alders 80de Aar, og han blev begravet i Familiegravstedet paa Give Kirkegaard, lidt Syd for det nuværende Kirketaarn.

En Mand, der var med i Ligfølget, har fortalt mig, at Præsten sagde i Ligtalen over ham, at »han havde kureret mange Mennesker«. »De var snaar sær, te han vild sej'et«, føjede Manden til. Han mente vel, at Præsten burde have været for klog til at tro paa Søren Sillestho'eds Kunst. Men det morsomme var,

at vedkommende Mand selv troede godt nok paa dens Ægthed. Manden mente nu, at det var Stedets Præst, der havde begravet Søren Sillestho'ed og udtalt de anførte Ord; men heri huskede han fejl. Det var mig, der under Sognepræstens Fraværelse stedte Søren til Hvile, og er de Ord bleven sagt, maa det være mig, der har udtalt dem. Men jeg kan slet ikke huske det og har ikke kunnet finde nogen Concept, om jeg overhovedet har nedskrevet en saadan, og jeg har ondt ved at tro, at jeg skulde have udtalt mig med de nævnte Ord; thi dertil kendte jeg egentlig for lidt til Søren Sillestho'ed og hans Virksomhed, da jeg den Gang nylig var kommen til Egnen. Jeg skulde da have haft det »von Hören-sagen«, som Tyskerne siger. Men har jeg sagt det, saa staar jeg ved det den Dag i Dag. Jeg tror virkelig, at baade Søren Sillestho'ed og andre kloge Mænd »har kureret mange Mennesker«. Deres Heksekunster tror jeg naturligvis ikke paa. Det gjorde de selv og var i den Henseende ganske Børn af deres Tid. Men jeg tror, at de ved Hjælp af deres gamle Lægebøger og den naturlige Medicin, de brugte, virkelig har hjulpet mange, og naar jeg har givet mig saa meget af med at studere de gamle kloge Mænds og Kvinders Historie, som jeg har, er det ikke blot, fordi Oplysningen om deres Liv og Virksomhed er af betydelig kulturhistorisk Interesse, men ogsaa fordi det forekommer mig, at den nulevende Slægt er skyldig at mindes med Taknemmelighed de Mænd og Kvinder, der stod vore Fædre i de afsides Bygder til Rede med Hjælp og Lindring, da anden Lægehjælp saa godt som ikke var at erholde.

Sjældnen har jeg set saa stort et Følge ved en almindelig Bondemands Jordefærd som ved Søren Sillestho'eds. Jeg kørte om ad Gaarden om Morgenens,

sagtens efter Opfordring af Familien, og fulgte med Skaren til Kirken. Det var tydeligt at se, at det var en agtet Mand, og en Mand, som utallige stod i Taknemlighedsgæld til, der blev stedet til Hvile.

Søren Sillestho'ed var en af de sidste af sit Kuld, i alt Fald af dem, der betød noget her i Egnen. Nu er »den kloge Mand« snart en »saga blott«.

Et Par Aar efter Faderen døde ogsaa Sønnen Peder Sørensen eller Pej'r Sillestho'ed, som han gerne kaldtes. Han gav sig, som allerede nævnt, ikke af med Lægekunst; men Folk vilde dog vide, at han alligevel havde studeret i de gamle Bøger og var bleven noget forstyrret derved. »Han blev jo da saa sær unle, inden han døde.«

Hans sidste Hustru — han havde været gift to Gange — »Marie Sillestho'ed«, der overlevede ham, skal derimod efter Folks Udsagn ikke blot have studeret i Svigerfaderens Bøger, men ogsaa kureret efter dem. Da hun havde siddet Enke i nogle Aar, solgte hun Gaarden, skønt der var flere Børn, til min gamle Avlskarl Peder Christian Sørensen, hvorefter hun selv flyttede til Horsens-Egnen, hvor hun skal være bleven gift igen.

Den gamle Gaard i Sillesthoved er altsaa nu gaaet ud af Slægtens Eje, og »Bøgerne« og »Klogskaben« har forladt den.

Saaledes gaar det i Verden.
